

Album Milana Skrbinška

(Popis do strani 231. Dalje v prihodnji številki.)

»Vse kar je postalo o meni znanega, so le drobci velike izpovedi.«

Goethe

Naše mogočne, da, zlate igralske generacije ni več in velika škoda je, da za mnogimi njenih pripadnikov ni ostalo kaj prida gradiva, ki bi nam bilo pri opisovanju in ocenjevanju njene podobe in vrednosti v nenadomestljivo pomoč. Levlarjeva zapuščina je majhna, Cesarjeva malo večja, Gregorinove ni, Pečkove ni, obeh Potočkarjev — ni ju. Severjeva? Itd. Nekateri sploh niso pisali, niso hranili skoraj ničesar. Drugače Skrbinšek. Njegova zapuščina je izredno bogata (velik del je v Slovenskem gledališkem muzeju). A je kljub temu prav v zadnjih letih (največ spomladi 1956 in zatem še 1962) znova pregledal svoje življenje in delo in iz bogatega gradiva po svojem okusu in presoji skrbno izbral in potem na bel papir nalepil nad 620 strani svojega pisanja, tujih pisem, tiskanih člankov, polemik, manifestov in kritik, plakatov, risb, fotografij — vse lično in natančno — ter tako ustvaril ne le zajeten, ampak tudi nadvse zanimiv *album*.

Gradiva ni lepil kronološko narobe, lahko bi rekli da skoraj na slepo srečo, tudi ne zmeraj celih člankov, ampak večkrat tiste dele ali celo delčke, ki so se mu zdeli pomembni predvsem v zvezi z njegovim osebnim delovanjem. Navadno je lepil na obe strani lista (velikost 27,5 × 19,5), paginiral pa najprej normalno od strani do strani, od strani 170 do 270 pa je vsako pagino ponovil, nato pa do konca spet običajno označeval. Ob izrezkih iz časnikov in publikacij je večkrat pozabil omeniti tako naslov časnika kot tudi datum. Pripise in opombe k nalepljenemu gradivu je pogosto do besede uporabil v »Gledališkem mozaiku« (I. in II. del), a je kljub temu še mnogokaj — tako med podatki kot podobami (fotografijami) — kar je za poznavalca njegove usode in takratne gledališke zgodovine precej ali celo povsem novo.

Album hrani Slovenski gledališki muzej v rokopisnem oddelku v mapi št. 68 a.

Odprimo torej ta album, čigar množica nalepk je bila vložena med platnici iz kartona, katerih zadnja se je izgubila. Na drugi strani prve platnice je najprej družinska *fotografija*, ki jo je popisal takole: »Družina Skrbinšek v kolizejskem stanovanju pred I svetovno vojno.« — »Oče Štefan, nadsprevodnik Južne železnice, ustanovitelj 'Delavskega bralnega in pevskega društva v Mariboru' (1894), komponist moških in mešanih zborov, *pevovodja* in narodni prvoboritelj, 'der Ultraslovene von Marburg', kakor so ga s srdom imenovali mariborski Nemci in nemčurji.« — »Mati Franja, odlična pevka altovskih solospjevov v mešanem zboru v Mariboru.« — »*Štefanija* (Pavlin), sestra, kot vdova Pavlinova in pozneje Grünhutova in učenka Milana *igralka* v Trstu, Ljubljani in Varaždinu, kjer je bila tudi operetna primadona.« — »Mož Štefanije.« — »*Milan* Skrbinšek.« — »*Ljudmila* S. (sestra), učiteljica v Framu, kjer se je odlično udeleževala kot režiserka šolskih otroških predstav.« — »*Vladimir* S. (brat), *igralce* in *režiser* v Splitu, Mariboru in v Ljubljani.« Nato ob puščici, ki pelje

*Milan Skrbinšek v l. 1913
(album str. 54)*

k vencu na steni, še opomba: »Venec D. D. D. (dijaškega diletantskega društva) ob debutu Milana za angažma v Ljubljani 7. III. 1909 kot Martinek Spak.«

Na stran 2 je Skrbinšek nalepil članek dr. R. Pipuša, napisan ob smrti očeta Štefana Skrbinška. Omenjeno je »bralno in pevsko društvo Maribor«, o katerem vemo, da ga je ustanovil Skrbinškov oče. Ob robu Skrbinšek napiše: »Po letih, ko je l. 1899 oče prosil za premestitev v Ljubljano, je vodstvo društva črtalo v nazivu društva besedo 'delavsko'.« Člankarju zameri, da je ob njem in Vladimiru pozabil omeniti sestro Štefanijo, »zadnjo Boršnikovo partnerico v Stridbergovem 'Očetu', kjer je v Ljubljani z Boršnikom, v Trstu z Milanom Skrbinškom igrala Lauro.«

Na 3. strani je Skrbinškova risba s svinčnikom z naslednjo razlago: »To risbo sem napravil dne 26. XII. leta 1904 v našem stanovanju na Starem trgu kot realčan-petošolec. Na nji so 'stebri' D. D. D. (Dijaške diletantske družbe), ustanovljene od mene že leta 1899.« Na risbi so Vlado Gomilšek, Josip Počivalnik, Vadnov in Bokšič. (Glej M. Skrbinšek: Gledališki mozaik I, str. 25.)

Zanimiva je 4. stran. Nanjo je nalepil svoj s svinčnikom narisani portret, »skico študenta Živiča s sosednje mize v kavarni 'Zvezdi' (nisem vedel, da me skicira),«

z datumom 30. 10. 1931 in napisal tri, zanj nadvse značilne citate: prvi je Goethejev (»Vse, kar je postalo o meni znanega, so le drobci velike izpovedi«), druga dva pa sta Cankarjeva (»Jaz sem se namenil, da živim in delam za svoj narod, in ni je sile, ki bi me zmotila: svet je moj poklic in jaz sam, jaz človek, izginem v njegovi gloriји.« Kačur. In: »Če stojiš v dolini, glej v hrib, če stojiš na hribu, glej na goro, če stojiš na gori, glej v nebo. Nekje je najvišja višava... in če bi je ne bilo, bodi v tvojem srcu kopnenje do nje.« Iz Ottakringa v Oberhollabrunn.)

Na strani 5 je časniško poročilo o »Desetem bratu«, ki so ga 1904 (v Brežicah) igrali člani D. D. D. Skrbinšek je pripisal: »To je bilo prvo gostovanje Dijaškega diletantskega društva, ki sem ga ustanovil l. 1899, v Brežicah. Režiral sem in igral Martina Spaka. Manico je igrala sestra Stefanija (poznejša igralka in operetna pevka), Krivčevko pa sestra Ljudmila. Krjavlja je igral Josip Križaj, Kvasa Josip Počivalnik iz šentpeterskega predmestja. Temu gostovanju so sledili Rokovnjači in nato Divji lovec.« — Ob strani dopiše: »V Rokovnjačih sem igral Nandeta, v Divjem lovcu Rihterja.« Na isti strani je objava o njegovem debutu v Slovenskem gledališču v Ljubljani — 7. marca 1907; nastopil je v »Desetem bratu« kot Martinek Spak. Priložena je tudi znana fotografija tega njegovega lika.

D. D. D. je gostovalo v Brežicah tudi 1906, tokrat z »Rokovnjači«. Poročevalec režiserja ni omenil, zato je Skrbinšek pripisal: »Pod umetniškim vodstvom Milana Skrbinška, ustanovitelja D. D. D., ter v njegovi režiji. Igral je obenem Nandeta.« — Izrezek iz časnika nam pove, da sta 13. avgusta 1913 priredila režiser in igralec M. Skrbinšek in igralec Josip Šest deklamacijski večer (mala dvorana »Narodnega doma«). — Laibacherica z dne 30. decembra 1912 sporoča, da se je v Zolajevem »Ubijaču« »vor allem« odlikoval Skrbinšek.

»Zarja« 15. septembra 1913 poroča, da so se igralci »zbrali pod vodstvom režiserja gosp. Skrbinška« in uprizorili tri enodejanke. Nastopili so Danilo, Peček, Bukšekova, Juvanova, Šest, mlada M. Danilova, posebno pa se je odlikoval v dveh vlogah režiser sam. — Na tej strani albuma (sedmi) je Skrbinšek nalepil izrezek iz plakata »za l. javno produkcijo dramat. šole ‚Otto‘ na Dunaju z dne 23. decembra 1908«. Nastopil je v Goethejevi enodejanki »Nie Geschwister« kot Fabrice. Pripiše še naslednje: »Na drugi javni produkciji te šole, spomladi 1909 pa sem nastopil v naslednjih vlogah: Brackenburgov monolog v ‚Egmontu‘, Wurm v ‚Kovarstvu in ljubezni‘ (z Luizo), Wurzelsepp v ‚Dolskem župniku‘, Sluga v ‚Med štirimi očmi‘ (Goethe, Schiller, Anzengruber, Fulda). Produkcijo je gledalo seveda nekaj ravnateljev različnih nemških gledališč, ki so me hoteli takoj angažirati za naslednjo sezono, a sem jaz vse ponudbe odklonil, ker sem vedel, da moram delati doma, na slovenskem odru, tako da sem se odpovedal celo ponudbi ravnatelja šole J. Guttmogerja in mojega učitelja Seydelmanna, ki sta imela zame že pripravljen angažma na največjem nemškem gledališču ‚Deutsches Theater‘ v Berlinu.«

Sledijo kritike iz časnikov, tudi »Laibacherice«, kjer so zmeraj podčrtana vsa mesta, ki navajajo njegov delež. »Oznake časopisa in datuma v tej pisavi (s svinčnikom),« zapiše na str. 12 »so vse od mojega očeta, ki je z zanimanjem in srčnim veseljem spremljal moje odrsko delo in moj razvoj ter moje članke, čeprav je bil prej vedno želel, da bi postal inženir na železnici, da bi, sam železničar, lahko bil ponosen na svojega sina. Tudi to umevanje mojega življenjskega uživanja me je s svojo toploto jačilo in bodrilo pri mojem gledališkem delovanju!«

Podčrtaval in komentiral (s črnilom) pa je Skrbinšek sam in pri tem pokazal zelo močno občutljivost. Tako je npr. kritik zapisal samo: »sicer je bila režija izborna«, on pa brž pripisal ob robu: »M. Skrbinšek.« In ker v isti kritiki ni bil omenjen prevajalec, se pravi on, je spet naglo zarisal zvezdico vanjo, na rob pa napisal: »v prevodu M. Skrbinška« (str. 12). Vsokoz izpričuje željo, da bi bili podatki o njegovem delu in življenju čimbolj natančni in popolni. Šest mu ob 40-letnem jubileju zapiše v Gledališki list: »se je zapisal namesto na tehniko — v igralska šola na Dunaju«, on pa na robu naglo dopolni: »sicer najprej na tehniko (grad. inž.), nato na univerzo (romanistika), a končno...« (str. 15).

Na štirinajsto stran nalepi slike svojih »največjih soigralcev ob začetku moje gledališke poti« in doda: »Z vsemi sem igral, z vsemi sem režijsko delal.« To so: Danilo, Nučič, Danilova, Verovšek in Borštnik. »Manjka še Zofija Borštnikova,« pripiše pod začetnici svojega imena — pod pripombe se skoraj zmeraj podpiše bodisi

s polnim imenom, manjkrat zgolj z inicialkama. Tu »objavi« tudi Danilovo čestitko (original) iz leta 1940 (5. junija):

»Dragi Milan. Šele včeraj mi je Mira izročila Tvoje vabilo k svoji 35 letnici. Gotovo bi se bolje obneslo Tvoje slavje v Ljubljani, ker si v tem okolju bil doma, bolj poznat, priljubljen in čislán. Jaz ti iskreno čestitam in voščim ti še veliko let tvojega plodnega dela v prid naše Talije. Želel bi da se povrneš v Ljubljano ker ti spadaš sem da izpolniš svoje uloge in ansambel. Jaz s svojimi očmi pregledujem nedostatke ki so se vrtnili v naše gledališče, katero naj bi bilo vzor vsega 'Slovenstva'. Pozdravi mi svojo ljubo hčerko Majdo in pripelji jo seboj. Kaj neprijetno me je dirnilo da je pri zadnjih vrsticah tvojega vabila izostalo ime Danilo, ker bi moralo stati v prvi vrsti, vsi drugi so moji zanamci. Toda ime Danilo živi še vedno pri starejših ljudeh in prijateljih našega gledališča. Pozdrav tvoj udani Anton Cerar Danilo.«

Na strani 19 je nalepljen plakat »koncertno-recitacijskega večera«, na katerem so sodelovali Milan in Majda Skrbinšek, pevec Angelo Jarc in kapelnik dr. Danilo Švara. V prvem delu sta oče in hči nastopila z monologi in dialogi iz »Othella« in »Macbetha«, v drugem pa Milan s »Skodelico kave« in Kosovelovim »Richepinovim motivom«, Majda pa z Zupančičevo »Žebljarsko« in »Zeleno čelado«. Večer je bil v Mariboru 1936.

Na straneh 21—24 so izrezki njegovega članka »Slov. dramatična šola« (v dveh nadaljevanjih, Dan, 23. in 24. novembra 1913), brez opomb, a z nekaj popravki in črtami.

Iz leta 1913 skoči kar v leto 1961, ko mu je bilo 75 let in nalepi pismo Cirile Medvedove: »Ljubi moj Skrbinšek, najlepša Ti hvala za vse, kar si mi dal. Pozdravljen.«, zatem pa svoj članek »Polonci Juvanovi« ob njenem slovesu od gledališča.

Na str. 26 najdemo dva avtoportreta (svinčnik): Takelton v »Cvrčku za pečjo« in Oče v »Grobu neznanega vojaka« in fotografijo »mojega portreta s kredo v nar. velikosti od Bulovčeve«.

Na straneh 27 in 28 je (njegov) listek o Reinhardtovem Oidipusu v cirkusu Buschu (Jutro, 17. maja 1911), na 28. strani pa portret (avtoportret? Skrbinškova risba?) pevca Rijavca, pod katerim je napisano: »Spet eden, ki ga ne bo treba doma rediti.« Sledi Skrbinškov komentar: »Naš veliki tenor Rijavec. Bilo je med I. svetovno vojno, ko sem bil kot rez. častnik referent na vojaškem potovalnem uradu v Ljubljani. Včasih so bile deželne meje za teden ali dva za civiliste hermetično zaprte. Nihče ni smel potovati, niti v primeru smrti tudi najožjih sorodnikov ne. Tako Rijavec ni mogel potovati v Zagreb na *gostovanje za angažma*. Prav tisti čas pa mu je grozila nevarnost, da bi moral k vojakom in čez kratek čas na fronto. Pa bi se lahko zgodilo, da bi ga operni oder za vedno izgubil! Zato sem se drznil *telefonirati na Dunaj v notranje ministrstvo*, da bi dobil za Rijavca telefonično nujno izredno dovoljenje za potovanje v Zagreb. Referentu pri telefonu na Dunaju sem dejal, da bo, ker biva v visoko kulturnem muzikalnem Dunaju, zato imel za usodo opernega umetnika umevanje ter ga rešil za operni oder. In res mi je ustregel ter mi dal telefonično izredno dovoljenje za Rijavčevo potovanje. Rijavec je v Zagrebu odlično uspel in bil za našo muzikalno kulturo rešen! SM.« In še pripis: »Še to k Rijavčevi podobi: objavil jo je Danilo v gled. reviji svojega Malega gledališča v Mestnem domu med I. svet. vojno. Tudi čudovita, trpka opazka na njej je njegova! SM.«

Sledi članek (dvoje nadaljevanj, Jutro, 1911), v katerem poroča o uprizoritvi Schönherrove igre »Domovina in vera« na Dunaju in v Pragi, za njim pa troje fotografij: »Hlapec Jernej« v Mariboru 1945, nato pa dve s Šentjakobskega odra — »Labirint« (avtor M. Skrbinšek) z Obereignerrjevo in Hanžičem ter »Na božični večer« (avtor prav tako M. Skrbinšek) s Skrbinškom in Bučarjevo (str. 31).

Ob uprizoritvi Lengyelovega »Tajfuna« v režiji Hinka Nučiča (1910) je poročevalec zapisal: »Na gledališkem listu pogrešamo pri navedbi režiserja ime nekega drugega gospoda, ki glasom notice iz gledališke pisarne ni ostal brez zaslug za vzorno prireditve; pričakujemo, da naš opomin ne ostane brezuspešen.« Skrbinšek pripiše: »Pri tej opazki sem mišljen jaz, ki sem po vzorni predstavi 'Tajfuna' na Dunaju (gostovanje berlinskega gledališča) v Volkstheatru izdelal *režijsko knjigo* do najmanjše podrobnosti in pomagal Nučiču pri režiji ter mi je Govekar obljubil, da bom na plakatu označen kot režijski soustvarjalec — kar se potem ni zgodilo!« (Str. 35.)

Na stran 36 je prilepil fotografijo, ki ga kaže kot »ravnatelja Tržaškega gledališča 1918/19«. Na nji je zapisano: »Moji ljubi Majdici! Trst, v maju 1919. Atek.« Na naslednji strani pa stoji fotografija njegovega očeta z naslednjim pripisom: »Moj oče Štefan Skrbinšek, nadsprevodnik Južne železnice, ustanovitelj Delavskega bralnega in pevskega društva Maribor (1894). Z 'Revkom Andrejčkom', petdejansko ljudsko igro, so se po njegovi zaslugi na odru mariborskega Narodnega doma začele v Mariboru redne diletantske predstave.«

Na isti strani je časnisko poročilo o uprizoritvi Czinnerjeve groteske »Satanova maska«, (Trst, maja 1918). Skrbinšek je igral Ravnatelja in je bil — po mnenju poročevalca — »nekoliko prepatetičen«. Mnogo let kasneje Skrbinšek pripiše: »To je bil *hotèn* ironičen (!) patos! Milan Skrbinšek 1956.«

Na str. 39 je članek Stana Kosovela »Beseda o gledališču«, v katerem pisec poudarja Skrbinškove zasluge za Trst in slovensko gledališče.

K podlistku »Po častnem večeru Milana Skrbinška«, ko so bili na sporedu Ibsenovi »Strahovi« (Edinost, 20. aprila 1919), je pripisal: »Vršila se pa je premijera Ibsenovih »Strahov« v mojem prevodu, v moji režiji ter z menoj v vlogi Osvalda. Gospo Alvingovo je igrala moja sestra Štefaniya Skrbinšek-Pavlinova, pastorka Sila, a Engstranda in Regino Emil Kralj in Ida Kavčičeva.« (Str. 40.)

Na str. 47 je izrezek iz ocene uprizoritve Schönherrove »Zemlje«. Ob njem je zapisal: »To kritiko je napisal Etbin Kristan, menda v »Zarji« ali »Praporu«. Sploh prva uprizoritev Schönherrove »Zemlje« v mojem prevodu in v moji režiji. Pri tej predstavi še nisem igral Kremena, temveč Janeza. Kremena je igral Anton Verovšek.« (Kristan piše: »Gd. Skrbinšek je s svojim Janezom vnovič utrdil dober glas, ki si ga je pridobil kot inteligenčen, kvišku koprneč igralec. Raznim dlakocepem bi dala ta vloga zopet lahko povoda, da bi filozofirali, če je to ali ono verjetno; g. Skrbinšek je očitno verjel v ta poteptani značaj, ker je to pokazal s svojo igro.«)

Na str. 50 je Skrbinšek nalepil pismo Iva Gabrščka iz Trsta (11. julija 1919), ki ga zaradi zanimivosti podajamo skoraj v celoti:

»Cenjeni gospod Skrbinšek! ... Vsi so tukaj že kontrakte podpisali, razun mene, Kavčičeve, Pregarca, Bratuža in Terčiča. Najbrž Kavčičeva in Pregarc kakor tudi Terčič bodo tudi podpisali. Ostanem torej le jaz. Zato pričakujem željno odgovor na moje pismo in potem pošljem takoj Vam ponudbo za Ljubljansko gledališče. Upam da me boste najtopleje priporočili dramaturgu. Saj veste da je moje stremljenje priti na eno večje gledališče kot naše tukaj v Trstu. *Seveda ako pa pridete tudi to sezono v Trst, potem bi tudi jaz najraje še eno leto ostal tukaj.* Jaz pa ne vem ali sem pesimist ali vse prečno vidim. ker obupam docela, da bo to sezono v Trstu moglo srečno to krizo preživiti, ker neverjetno koliko slovenskih družin dan za dnevom zapušča naš lepi Trst. In da je bilo naše gledališče na vsakega rednega obiskovalca navezano (radi financialnih razmer) Vam je dobro znano. Seveda ako bi tukajšnji odbor dobil kako podporo od vlade SHS, potem je pa drugo. Največja skrb (igrati za kasso) bi odpadla in potem bi res bil v pravem pomenu Talijin hram tudi naš majhni oderček. Kako pa Vi g. Skrbinšek o tem mislite? *Ako podpišete kontrakt za Trst prosim da mi takoj pišete.* Najbrž ste se, po prečitaniu mojega prvega pisma čudili, da so skoro vsi, vsaj glavne moči podpisali kontrakt, ali žal da ne radi »prva dolžnost ostati v Trstu«, temveč, kako naj se izrazim, radi komoditete ali pa premalo ljubezni do prave umetnosti. Zato da Vam odkrito povem, tukaj duševno jako trpim, ker se igralska umetnost (čeprav smo vsi še diletante) tako profanira. Resno s kom govoriti o gledališču ... je težko.« — Skrbinšek je pod rob pripisal: »Kakor je razvidno iz pisma, je igralec Gabršček, ki je bil v Trstu kot član gledališča moj učenec, hotel še dlje ostati v moji šoli, zato ni prišel takoj v Ljubljano v angažma, ko sem šel jaz iz Trsta najprej v Celje in Maribor. 14. VI. 1962.«

Na naslednji strani so štiri fotografije M. Skrbinška v vlogi Beinskega v »Tajfunu«, kakor ga je igral »še pred I. svet. vojno v Ljubljani; kasneje v Trstu, Celju in Mariboru pa sem vselej igral dr. Tokeramo«. Fotografije so zanimive, saj je v njih najti kasnejšo tipično mojstrovo mimiko.

Na str. 52 je plakat za »Divjega lovca« iz l. 1909 (8. majnika), ki ga je dunajsko društvo »Zarja« uprizorilo v dvorani »Češkega narodnega doma« na Dunaju v režiji Milana Skrbinška. Sodelovali so: poznejši pisatelj in dramatik V. Jelenc, profesor J. Favai, Skrbinškov poznejši svak, in Stanko Majcen, poznejši dramatik.

Če list obrnemo, zagledamo še en plakat: prosvetno društvo Kranj vabi na III. prosvetni večer, na katerem bo predaval »o vseh vprašanjih, ki zadevajo oder, igravce in občinstvo« »režiser in igravec ljubljanske drame g. Milan Skrbinšek«, ki bo na koncu tudi recitiral »nekaj najboljših slovenske proze in poezije«. Bilo je to 27. januarja, letnica pa ni zapisana, a gotovo gre za čas sredi dobe med obema vojnama. Vstopnina je bila »le 2 Din«. Na plakatu je citirano tudi Skrbinškovo pismo prirediteljem: »S tem predavanjem hočem ljudem pripomoči do pravega gledanja te umetniške institucije in obenem poudariti tudi kulturno delo podeželskih odrov. Glavno je, da se mi nudi prilika, povedati ljudem to, kar mi je na srcu — v prosep naše prosvete.« — Plakat je zanimiv posebno zato, ker priča o eni tistih Skrbinškovih aktivnostih, ki jo je uresničeval s strastjo in bolj kot katerikoli naš gledališki človek doslej.

Zanimivi sta tudi strani 54 in 55. Na prvi sta *dve fotografiji*: civilna Milanova iz l. 1913 in druga, ki je na nji »z bratom Vladimirjem v Mariboru ob priliki uprizoritve moje drame ‚Labirint‘, ki jo je moj brat režiral in igral v njej poglavitno moško vlogo« (1931). Na drugi pa je *plakat* — »vabilo k zabavnemu večeru, ki ga priredi društvo Zvezda« v nedeljo, dne 4. aprila 1909 v dvorani »Lehrerhausvereina« v VIII. okraju na Dunaju. Na njem je nastopil Skrbinšek s predavanjem »Razvoj gledališča in moderni oder«, sestra Stefanija pa je pela samospeve.

17. in 18. decembra 1921 sta pripravljali odbor »Društva kulturnih delavcev« in »Dramatični krožek« v spomin tretje obletnice Cankarjeve smrti priredila v Šklednju pri Trstu »Cankarjeva dneva«. Na obeh je sodeloval tudi Skrbinšek. V soboto, sedemnajstega, je recitiral, naslednji dan ob štirih popoldne pa je bila igra »Kralj na Betajnovi« v njegovi režiji. (*Plakat* in Skrbinškovi pripisi, str. 57 in 58, glej »Gledališki mozaik« II, str. 14—19.)

Na strani 59 je njegov *prevod* »Speva o velikem igralcu«, ki ga je napisal Ernst Lissauer (34 stihov, rokopis). Prepis v album je datiran s 23. majem 1962. Niti pesnik niti prevajalec ne razodeneta nič posebno pretresljivega.

Na strani 60 je *plakat oz. vabilo* na veselico 8. septembra 1908 »v gostilni gospoda Al. Goloba v Šmarjeti na Dravskem polju pri Račjem«. Odbor takole vabi: »Slovenci in Slovenke, pridite v prav obilnem številu. Pri veselicah se drug drugemu najbolj približujemo ter se spoznavamo. Ob enem položite na oltar domovine majhen dar, ker je čisti dobiček namenjen za ustanavljanje javnih ljudskih knjižnic na nemški meji.« Sodeloval je tudi Skrbinšek in ob tiskovini dopisal naslednji komentar: »Neposredno pred tem, ko sem vstopil na Dunaju v dramatično šolo ‚Otto‘, sem bil na enoletnem visokošolskem študiju na Dunaju (1 semester gradbene tehnike in 1 semester romanistike) na počitnicah pri sestri Ljudmili, ki je učiteljevala pri Sv. Marjeti na Dravskem polju (‚Margečkol‘ po domače). Režiral sem enodejanki ‚Doktor Hribar‘ in ‚Kje je meja‘ ter naštudiral in vodil mešani zbor učiteljev.«

»Komandant v. Wagner-Latour je zelo simpatiziral z mano,« piše Skrbinšek na 62. strani albuma, kjer je tudi *fotografija* članov vojaškega potovalnega urada med I. svetovno vojno v Ljubljani, v katerem je bil nastavljen kot rez. častnik v funkciji referenta, »posebej še zato, ker sem bil igralec in je bil on sam tudi navdušen recitator. Imeli smo od časa do časa takoimenovane ‚Gesellschaftsabende‘ (družbene večere), na katerih smo se ob pestrem programu tovariško zabavali. Komandant in jaz sva recitirala. — Ker je kljub moji borbi, da bi se odprlo slovensko gledališče vsaj z Dramo, ostala ta zaprta, čeprav je nemško gledališče delovalo, sem želel vsaj začasno nastopati na zagrebškem odru. Vložil sem pri Borojeviću prošnjo za mojo premestitev k zagreb. potovalnemu uradu, da bi smel tam istočasno igrati na zagr. odru. Borojević je mojo prošnjo uslišal, a zagr. vojaška komanda jo je zavrnila, češ da sem premalo poudarjal zanimanje za vojaško službo. Prej pa sem bil (l. 1916) že gostoval v Zagrebu za angažma (v ‚Tajfunu‘). Uspeš sem tako zelo, da je ta moj edini nastop za moj angažma že zadoščal, čeprav je bilo v načrtu, da bi nastopil še v ‚Ljubimkanju‘. Moji kolegi z voj. urada so mi, čeprav je bila večina njih nemškega rodu, poslali v Zagrebu na oder velik lovorjev venec s širokim slovenskim trakom. To, da mi je zagrebška vojaška komanda onemogočila angažma v Zagrebu, pa mi je omogočilo to, da sem lahko po koncu vojne organiziral tržaško slov. gledališče, kajti naslednje leto (1917) je bil potovalni urad premeščen v Trst, pa sem tam že takrat, ko sem bil še v vojaški službi, ustanovil svojo dramatično šolo, a po vojni v okviru Dramat. društva nastopil službo kot ravnatelj tržaškega gledališča.«

Na strani 63 sta *dva fotografska portreta* — oba civilna. Večji je iz začetka njegovega angažmaja v Ljubljani, manjši pa iz leta 1936, ko je študiral »Tirana« za svoj 25-letni jubilej.

Avgusta 1919 je tržaško gledališče (menda prvič) gostovalo v Ljubljani. Igralo je »Ženo vrag« v Skrbinškovi režiji. Kritika je bila pohvalna, posebno kar zadeva Skrbinškov igralski delež. »Razen lož je bilo gledališče razmeroma dobro obiskano,« je zapisal kritik v »Jugoslaviji«, »Slovenčev« pa se je dotaknil jezika: »Jezika ne moremo grajati, tistega ‚v‘ namreč, ker je čas, da izgine iz gledališč frakarska slovenščina in jo nadomesti živ jezik.« Na to pripombo meri Skrbinškov *pripis*: »Ob tej priliki se je na ljubljanskem odru prvič izgovarjal končni l in l pred soglasniki kot ‚v‘. Uvedel sem to izgovorjavo prvi jaz v Trstu v sezoni 1918/19 ter tudi že leto prej v svoji tržaški dramatični šoli v sezoni 1917/18. — Naj ob tej priložnosti omenim še to, da sem v stremljenju po čim bolj naravni govorici na odru ob svoji režiji komedije ‚Za narodov blagor‘ (l. 1935) uvedel odrski govor brez infinitivnega i-ja. Uprava je to mojo reformo s pristankom O. Župančiča sprejela ter so se infinitivni i-ji od tedaj naprej govorili na ljublj. odru samo še v verzih. Kasneje (leta ?) je Župančič infinitivni i spet uvedel, česar pa se je kasneje kesal! (Glej razgovor M. Bora z Župančičem.)« (Str. 64.)

Spomladi 1914 so ustanovili v Ljubljani pripravljalni odbor »Zveze slovenskih gledaliških igralcev in igralk«, ki mu je predsedoval Milan Skrbinšek. Na strani 65 je nalepljen dokaz o tem: *dopis* ljubljanskega magistrata, v katerem se občinski svet »obveže, prevzeti v slučaju oblastvenega razpusta Zveze društveno premoženje v shrambo«.

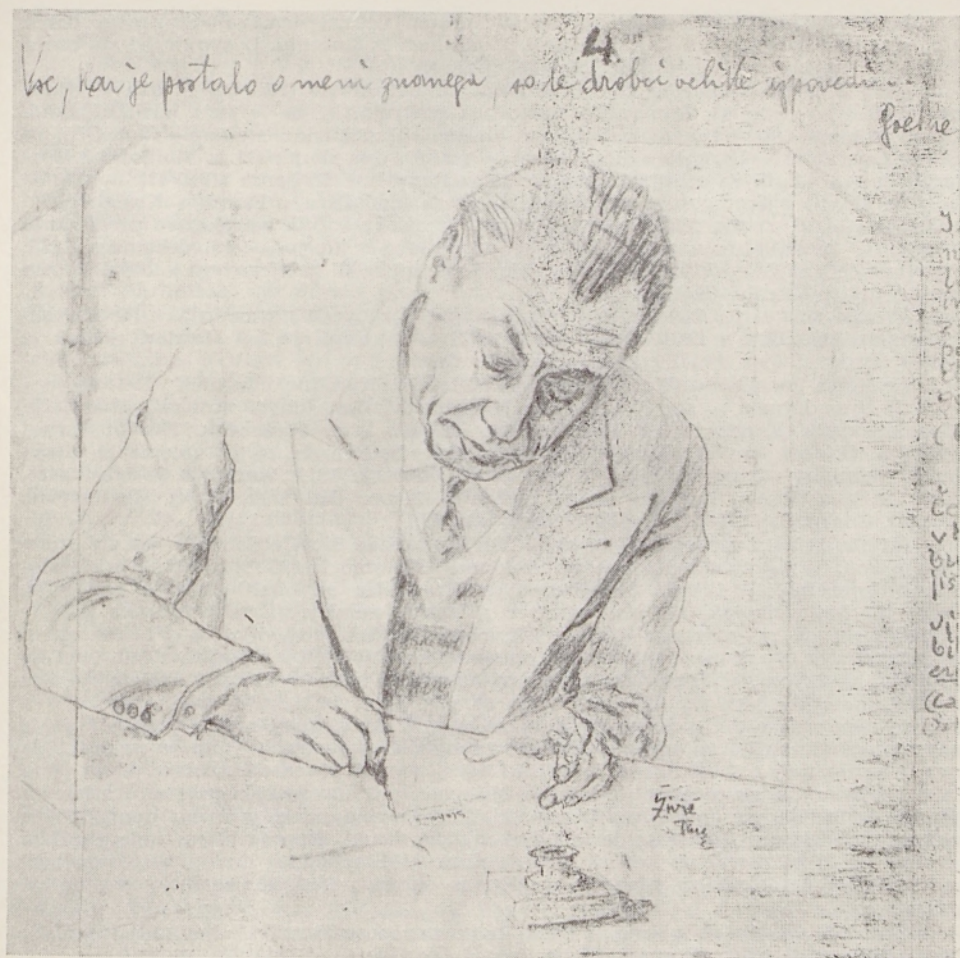
Na str. 65/A nalepi *seznam* povablencev na shod z dne 4. oktobra 1913, ki naj bi našel »kakršenkoli izhod iz težkega položaja« ljubljanskega gledališča (Glej »Gledališki mozaik I, str. 70, 71). V pripisu pove med drugim: »Kriza se je začasno rešila na ta način, da nam je zagrebško gledališče odstopilo za prihodnjo sezono Borštnika kot umetniškega vodjo Drame v okviru zagreb. gledališča.« Omeni tudi Kobalov poseg v razpravo (na omenjenem shodu), ki je »nam igralcem zabrusil v obraz: ‚Pa si poiščite kakšne druge poklice!‘ (brez komentarja)«. O »Zvezi slovenskih gledaliških igralcev in igralk« tu zapiše, da je bila to »prva organizacija slovenskega igralstva«.

Fotografiji na str. 65/B kažeta Skrbinška-rezervnega častnika: 1916 v vojaški bolnici v Badnu pri Dunaju, 1917 pa kot referenta pri vojaškem potovalnem uradu v Ljubljani.

7. februarja 1909 je slovensko katoliško izobraževalno društvo »Straža« na Dunaju slavilo »društveno petletnico«. Naprosilo ga je, da je za to priložnost uprizoril »Rokovnjače«. Na slavnosti se je tudi prepevalo, slavnostni govor pa je imel dr. J. E. Krek. (*Tiskano vabilo*, str. 66.)

Na strani 67 je *diploma*, ki jo je bralno in pevsko društvo Maribor 11. velikega srpana 1900 podelilo njegovemu očetu Štefanu in ga imenovalo častnim članom. Skrbinšek v opombi poudarja, da je njegov oče ustanovil *delavsko* bralno in pevsko društvo, pozneje pa so naslov spremenili, »tako da je odpadla prav važna beseda ‚delavsko‘«.

Na naslednji strani so *tri fotografije*: kažejo ga kot Lorda Burleigha (1944/45), kot Maa (Krog s kredo) in kot Piskača (v silueti), na strani 71 pa spet *tri*, tokrat skupinske: z L. Potokarjem v »Krefliih«, kot Judež z velikimi duhovni v pasijonski igri INRI ter z Verdonikom in Levarjevo v Gregorinovem »Očenašu«. Fotografije so tudi na naslednjih straneh: na str. 72 *štiri*, vse z znanega gostovanja po Srbiji in Hrvaškem 1930: gostujoči ansambel na Ceru in trikrat v Dubrovniku (M. Skrbinšek, Levar, Medvedova, obe Juvanovi, Smerkolj, Kralj, Sancin); na str. 73 *tri*je *posnetki* iz »Ilustracije«, vsi iz Frondaieve »Bitke«, v kateri je igral markiza Yorisako; na str. 74 večja *fotografija* ansambla Polonce Juvanove ob spomeniku padlih na Ceru, kjer so slovenski igralci priredili spominsko proslavo, ki se je je »udeležilo srbsko prebivalstvo od daleč naokrog«; na str. 75 so *štiri originalne in ena časopisna fotografija*: štiri kažejo veselje na gostovanju 1930 (na železniški postaji v Srbiji — E. Kralj s fesom, na gostilniškem vrtu v Beogradu, dve v Dubrovniku), ena pa »odhod iz Kamnika, kjer smo gostovali kot ‚Slovenska scena‘, v Ljubljano« (Emil Frelih, Majda in Milan Skrbinšek in celo Skrbinškova mama).

»Skica študenta Živiča s sosednje mize v kavarni 'Zvezdi' (nisem vedel, da me skicira)»
— 30. oktobra 1931 (album str. 4)

Na strani 76 na kratko popiše »sarajevske komorne igre« z Marijo Vero in režiserjem Nadvornikom (glej »Gledališki mozaik«, str. 146—152), na str. 77 in 78 pa prilepi tudi enega od *plakatov* teh »iger« (»Hedda Gabler«, ki so jo igrali v celoti), na strani 83 pa *plakat* »poslednje predstave« v Sarajevu (Bojićeva »Kraljeva jesen« in Vojnovićeva »Gospa s sončnico«).

11. decembra 1928 (natanko ob desetletnici Cankarjeve smrti) je bila v Rokodelskem domu na Vrhniki slovesna akademija, na kateri je recitiral tudi on (Gospod stotnik, Otroci in starci, odlomek iz Grešnika Lenarta, Konec iz Podob in sanj ter uvodna in sklepna pesem iz Zgodb iz doline šentflorjanske) in režiral odlomek iz »Pohujšanja«, v katerem so nastopili njegovi učenci Ervina Wrischerjeva, Milan Pirnat in Franjo Blaž. O »Cankarjevem testamentu« je govoril Tone Čufar, vso prireditev pa je organiziral B. Kozinc. (Str. 81, 82, *plakat*.)

3. decembra 1945 je sodeloval na kulturnem večeru društva »Slovenski dom« v Malem kazalištu HNK v Zagrebu. Bral je odlomek iz Kurenta. Iz svojih del sta brala Tone Seliškar in Ludvik Mrzel. (Str. 86, *plakat*.)

Sledi 5 strani fotografij: dve iz »Kralja na Betajnovi« (1952/53) in ena iz Hlapcev (1948/49) — str. 87, fotografija njegovega portreta, ki ga je 1951 naslikal akad. slikar Jakob — str. 88, ena iz Brnčičeve drame »Med štirimi stenami« (kot Oče) in ena iz Goethejeve »Ifigenije« (kot Thoas) — str. 89, dve skupinski iz Molkovega »Pohujšanja« — str. 90 in celostran. skupinska iz Razvaline življenja (1940/41) — str. 91.

Na str. 92 *plakat* gostovanja Šentjakobskega gledališča v Drami s Kraigherjevo »Školjko« — 16. marca 1928, na strani 93 pa izrezek iz *vabila* na njegovo predavanje »Beseda o gledališču« v palači Ljudske posojilnice v Celju — 15. decembra 1930. Prav tam je tudi *izrezek* iz »Slovenca«, kjer je nekaj misli iz njegovega »gledališkega« predavanja v Kranju. (Kdaj?)

Vredno se mu je zdelo nalepiti tudi *plakat* njegovega gostovanja v Hrvatskem narodnem kazalištu v Osijeku 11. aprila 1921 — nastopil je kot Kantor, režiral je Jakov Osipović. (Str. 94.)

Kantorja je igral tudi v Kranju ob 60-letnici Narodne čitalnice. (Del večjega *plakata* brez datuma — str. 95.) Igral ga je in hkrati »Betajnovi« tudi režiral v Celju spomladi 1920. Krnec je bil Stanko Perc, župnik Ivan Prekoršek, Bernot Jernej Plahuta. (*Plakat*, str. 97.) Ker je bil ravno pri »Betajnovi«, si je nalepil še enega lepih spominov — uprizoritev v Trstu — 11. januarja 1919. Kantorja je igral sam, Hana je bila Silova, Francka sestra Štefanija, Krnec Gabršček, Maks Martinčević, župnik Sila, Bernot pa E. Kralj. (*Plakat*, str. 99.)

Na str. 100 sta *časopisni fotografiji* filmske zvezde Sibylle Schmitz: na eni samo lepa glava, na drugi v vlogi George Sandove. »Ko smo l. 195... v nemško-jugoslovanski koprodukciji filmali v Dubrovniku film »Hiša na obali«, zapiše pod sliko, »sem bil kot pomorski kapetan, partner priznane nemške filmske igravke Sibylle Schmitz, ki pa si je kmalu nato v Münchnu končala življenje. — Po končanem snemanju sva se skupno vračala iz Dubrovnika; do Splita z ladjo, a od tam do Zagreba z vlakom. V Zagrebu sva se razšla; ona je nadaljevala pot v Nemčijo, jaz v Ljubljano. V vlaku sva bila v kupeju ekspresnega voza čisto sama, tako da sva imela lepo priliko se pogovarjati o marsičem. V svoji plemeniti vljudnosti se je zanimala s simpatijo za moje gledališko umetniško delovanje. Tako je naneslo, da sva govorila tudi o moji drami Labirint. Moral sem ji povedati vsebino, pa jo je ta tako prevzela, da me je prosila, naj ji v München pošljem nemški prevod drame, češ da bo napravila po njej filmski scenarij, ker jo zelo mika v filmu upodobiti ta zanimivi ženski lik (kakor se je izrazila) v moji drami. Napravil sem nato zaželeni prevod ter ji ga poslal na naslov Bavaria film v München. A kmalu nato sem bral v nemških časopisih o njenem tragičnem koncu. Obdržal sem jo v toplem spominu!...«

Str. 101 do 104 so pisane z roko in govore o uprizoritvi »Romantičnih duš« v njegovi režiji 1922. (Prevzel jih je skoraj do pike v »Gledališki mozaik II«, str. 48—51.)

Na strani 105 je *fotografija* Skrbinskovega očeta Štefana s knjigo na kolenih in dolgo pipo v ustih. Spet so navedeni vsi podatki o njem, vendar je sin tu dodal še zahvalo: »ki se mu moram zahvaliti za mojo idealistično, narodnostno, socialistično in umetniško usmerjeno vzgojo« in »... ki se je vse življenje bavil s študijem in mi bil zgovoren vzgled«.

Strani 109—112 so nalepljene z *izrezki* iz »Jubilejnega zbornika« Šentjakobskega gledališča 1920—1950 (podobe nekaterih šentjakobskih igralcev, sceni iz igre, ki ju je režiral in podatki o njegovem delu v tem gledališču). Na strani 114 pa je nalepil podobe (iz istega zbornika) svojih učencev: P. Škerlja, S. Klemenčiča, E. Wrischer-Petrovčičeve, M. Petrovčiča, D. Pogorelca in M. Košaka.

Na str. 115—124 je *rokopis poročila* Ivana Grbca o spominski prireditvi ob tretji obletnici Cankarjeve smrti v Škedinju (glej spredaj, v celoti objavljeno v »Gledališkem mozaiku II«, str. 16—19).

Ko je 1935 praznoval 25-letnico umetniškega delovanja, mu je čestital veliki češki igralec Vydra in ga imenoval enega »z nelepših umelcev svého národa« ter mu hkrati poslal svojo sliko s posvetilom. Brzjavno mu je čestital tudi klub solistov

Narodnega divadla v Pragi. (*Vydrovo pismo, dve njegovi fotografiji in brzojavka* so na strani 130.)

Na strani 131 je spet spomin na Cankarjevo slavlje v Šklednju: na nji je namreč celostranska časopisna *fotografija* Srečka Kumra, ki je bil, kot zapiše Skrbinšek, »spiritus agens Cankarjeve proslave«.

Pod izrezkom Travnovega razgovora z njim (1951) je naslednji zapis (str. 135): »Bilo je v tistih časih, ko se je moja hčerka Majda (danes režiserka koprskega radia) odpravljala na igralski študij na Dunaj, ko je že pri meni absolvirala dramat. šolo. Takrat sem prosil dež. vlado za denarno podporo ter jo po naklonjenosti podbana Pirkmajerja tudi za hčerko dobil. Obenem sem prosil za takšno podporo tudi Dramatično društvo, pri katerem je bil tudi Govekar odbornik. In prav on je pripomogel k temu, da je hčerka podporo dobila. Takrat mi je Govekar dejal: »Vi, gospod Skrbinšek, ste včasih pisali proti meni. Če bi bili takrat starejši, bi bili gotovo bolj izbirali besede; a priznati vam moram, da ste kljub ostroti ostali vedno stvarni, neosebni, ker ste pisali iz idealizma. Zato boste tudi v bodoče deležni vedno moje podpore, če boste kaj potrebovali.« (Zapisek je iz 1962.)

Na str. 146 so štiri *fotografije* iz uprizoritve »Hlapca Jerneja« v Mariboru 1945 v njegovi režiji in z njim v naslovni vlogi.

9. oktobra 1911 je neki J. napisal v časnik, naj režiser tudi igra glavno vlogo, ker ji s tem pripomore »do popolne veljave, to se pravi: *do tiste veljave, ki povzdigne to vlogo nad vse druge*«. Skrbinšek je ob izrezek aprila 1956 napisal: »Ta članček sem hranil celih 45 let kot kuriozum, kot bedastočo, na katero sem takrat moral odgovoriti...« itd. (dalje dobesedno v »Gledališkem mozaiku I«, str. 68—69).

Na str. 159 sta dve *fotografiji*: prava in časniška. Na prvi je Skrbinšek »kot vodja dramskih produkcij v Radiu leta 1929« z Gregorinom, Rogozom, Cesarjem in drugimi ob sebi, na drugi pa so člani Narodnega gledališča, ki v radijskem studiu igrajo »Smrt majke Jugovčev«.

Ohranjen je tudi *plakat* »Slovenske scene« iz l. 1937, katere namen je bil »nудiti krajem, oddaljenim od kulturnega središča, polnovredno umetnost in uveljavljati predvsem domačega, slovenskega pisatelja«. Gre za igro Jožeta Borka »Rafaela Ferrari in njena Marija« v režiji Milana Skrbinška. Na plakatu je tudi *podoba* iz igre s Milanom Brezigarjem in Majdo Skrbinškovo. Kot prihodnjo premiero »Slovenske scene« plakat napoveduje Mrakovega »Lincolna« v režiji Jožeta Borka. (Str. 160, glej »Gledališki mozaik II«, str. 123—125.)

Na str. 166 je prizor iz Nušičevega »Sveta« — na fotografiji je med dvema igralcema Majda Skrbinškova v vlogi Hčerke. Najdemo jo tudi na časniški fotografiji (Lj. pravica — 6. oktobra 1955) kot Thérèse Raquin (str. 167), potem pa še njen portret (Jutro — 14. junija 1936, album str. 168).

Na str. 169 je *fotografija* Majde Skrbinškove kot Almile, štiri *karikature* Emila Kralja (dve Čargovi, ena Gašperinova, ena »iz blaga«), vse izrezane iz časnika, in *fotografija* igralka Ervine Wrischerjeve. Tej strani albuma je dal naslov »Moji učenci«.

Str. 170 je spet posvečena hčerki Majdi. V *pripisu* pove, da je v igri Andjelka Štimca »Avtomelodije«, ki jo je prevedel on, režiral pa Vladimir Skrbinšek, glavno vlogo igrala Majda Skrbinškova. Nalepljeni sta *dve fotografiji*: prizor iz mariborske uprizoritve Cajnkarcvega »Potopljenega sveta«, v katerem je Majda igrala Vivino, ter prizor iz Shawove komedije »Hiše gospoda Sartorija«, v kateri je igrala hčerko Blanche, on pa Sartorija. Takoj na naslednji strani je še ena fotografija iz »Potopljenega sveta«. Na nji je spet Majda »s stricem Vladimirjem Skrbinškom«.

Na naslednji, ponovljeni strani 172 (od tu dalje je spremenil način paginiranja) je Čargov portret Milana Skrbinška, zraven pa tri skice — »lastnoročno delo g. Milana Skrbinška« — in sicer skice likov, ki jih je oblikoval: Starca v »Grobu neznanega vojaka«, Holoferna v »Juditi« in Takeltona v »Cvrčku« — vse iz časnikov.

Na str. 173 in ponovljeni strani 173, 174, 174 a, 175 same prave *fotografije*: dva prizora (I. in II. dejanje) iz njegovega »Labirinta« v režiji brata Vladimira (Maribor, 1930/31); družinska fotografija iz leta 1938: Majda z njim in bratom Milošem na vrtu Pred škofijo; Majda s tovariši v G. K. Bulgakova igri »Novi dom« (mariborska Drama, 1945/46); Majda s Hugom Florjančičem (»ki je bil tudi moj učenec«) v Žižkovi igri »Vsemu nakljub« (mariborska Drama, 1947/48); fotografiji Majde v vlogi Almile (»Miklova Zala«, mariborska Drama, 1946/47); prizor iz »Labirinta« (III. dejanje v

Mariboru); »Labirint« (I. dejanje) na Šentjakobu; prizor iz Schillerjevih »Razbojnikov« — (Ljubljanska Drama, 1930/31 — »Igral sem to pot Rollerja, a pred I. svetovno vojno Franca.«).

Na str. 175 a sta časopisni podobi dveh njegovih »učencev«: Osipa Šesta in dr. Ferda Kozaka.

Na str. 176 so njegovi »učenci na šentjakobskem odru ob priliki vaje za »Školjko« ko je bil oder še v Šentflorjanski ulici nasproti »Amerikanca« (Košak, Pogorelec, Wrischerjeva, B. Gorjupova, Blaž, Gnidovec). (Iz časnika.)

Za petintridesetletni jubilej (1946) mu je pisal dr. Makso Šnuderl (*pismo* je nalepljeno na str. 176) in ga v »Gledališkem mozaiku« ni najti. Dramatik je jubilantu izrekel vse priznanje: »Vaše delo poznam od prvih početkov. Z zadoščenjem in zadovoljstvom lahko gledate nazaj na dolgo dobo svojega ustvarjanja. Z zadovoljstvom, ker se danes ne dá zamisliti slovenska drama brez Vašega deleža na nje razvoju in razcvitu, in ker ste v naš igralski svet unesli svojo svojstveno poglobljenost in dinamiko; z zadovoljstvom, ker Vam to danes domovina priznava.« (Skrbinšek je tu postavil vprašaj.) »Vi niste hodili bogatit tuji svet s svojo umetnostjo, stali ste zvesto v ospredju naše kulture. To daje Vašemu jubileju še prav poseben blešč.« Na isti strani je tudi pismo Frana Govekarja z dne 10. oktobra 1942, ko je Skrbinšek slavil 20-letnico nepretrganega dela v ljubljanski Drami in 33-letnico debuta z Martinom Spakom v Govekarjevi dramatizaciji Jurčičevega »Desetega brata«. Končno je prav tu še čestitka za njegov 50-letni umetniški jubilej, ki mu jo je poslal Edvard Kocbek (18. februarja 1961).

Na strani 177 je *pismo* Helene Šestove Skrbinšku, ko ji je umrl mož Osip Šest. Med drugim mu piše: »Prosim Vas, spoštovani, dragi gospod Skrbinšek, ne vdajajte se turobnosti zaradi Osipa, ne ogrožajte si z žalostjo nad neizbežnim svojega zdravja, ki je dragoceno ne samo Vaši družini, ampak vsej kulturni Ljubljani, nam vsem, ki nismo in ne bomo nikoli pozabili zlate dobe našega gledališča. Dobe, katere živi bard ste sedaj samo še Vi.« (31. maja 1962.)

Na strani 177 a in 178 so spet *fotografije*: njegova slika iz l. 1912 »za areno Narodnega doma v Ljubljani pred javno produkcijo svojih učencev«, med katerimi sta bila tudi sestra Štefanija in Josip Šest; fotografije Joza Martinčeviča in Milana Košiča (obeh v civilu) ter Maria Šimenca v operetni vlogi v Mariboru; in še ena njegova slika »v uniformi avstroogrškega Oberleutnanda med zadnjim letom prve svetovne vojne 1917/18 kot vodja svoje Dramatične šole v Trstu«.

V boju za višji plačilni pokojninski razred mu je priskočil na pomoč upravnik SNG pisatelj Juš Kozak. Njegov *dopis* Ljudski skupščini — 3. aprila 1953 — zelo izčrpen in tehten, kaže ne le njegove upravniške, ampak tudi visoke kulturne in človeške kvalitete. Skrbinška, zapiše, »lahko imenujemo pionirja slovenske gledališke dejavnosti.« Potem nadaljuje: »Zato z mirno vestjo trdimo, da je Milan Skrbinšek zaslužen za Slovensko narodno gledališče prav tako, kot je zaslužen kak drug umetnik v drugi umetnostni panogi, ki trenutno uživa čast akademika.« Potem omenja »enormno delo, ki ga je opravil M. S. na slovenskem odru, med slovenskimi amaterji in tudi v publicistiki«. »Malokateri,« pravi, »menda bi jih lahko na prste sešteli, slovenski igralci so vsi skupaj toliko publicirali, kot je spisal M. S. sam o vseh važnih problemih slovenske igre in slovenske dramatike... Zdi se nam, da bi v slovenski kulturi zaslužne ljudi vendar morali toliko ceniti, da bi jim po 40 letnem napornem in mnogokrat brezplačnem požrtvovalnem delu prisodili tisto, kar jim gre.« (Str. 178 a.)

Pod geslo »Moj učenec« je na 179 a nalepil tudi časopisno *fotografijo* igralca Janeza Albrehta, na str. 180 pa *fotografiji* Ksenije Kukčeve in Ide Pregarčeve. Obe sta na hrbtno stran napisali posvetilo. Prva: Svojemu učitelju v dramski šoli za spomin hvaležna učenka. Druga: Svojemu milemu učitelju srčno čestita 20. letnico. Posvetili sta bili napisani 1929 in 1930.

Tudi Koblarjeve *čestitke* za 35-letni jubilej (1946) ni objavil v »Gledališkem mozaiku«, čeprav je zares lépa. »*Saj svojemu poklicu niste služili samo z ljubeznijo, ampak s strastjo in umom, bili ste zgled borečega se in ustvarjajočega slovenskega igralca,*« je napisal med drugim. »V mladih dneh ste živo iskali vredne podobe slovenskega gledališča — njegove umetnosti, in skozi ves čas Vašega 35-letnega dela se vrste liki, ki so priče te umetnosti. *Danes ste trdno postavljeni v slovensko gledališko zgodovino. Bog Vas ohrani še dolgo v delu in zdravju!*« (Podčrtal Koblar. — Str. 180 a.)

Na strani 181 sta spet *fotografiji* dveh »učenk«: Savke Severjeve in Mire Danilove. Na hrbtno stran mu je prva napisala: »Gospodu Skrbinšku, svojemu dragemu učitelju in režiserju« (brez datuma), druga pa: »Svojemu režiserju g. Milanu Skrbinšku vdana M. D.« (18. marca 1928). Tudi na naslednji strani (182) sta »učenca«: sestra Štefanija in Fran Blaž, fotografiran ob učitelju »na terasnem vrtu njegovega stanovanja v Ljubljani, Pred škofijo 19«.

Na strani 183 je priporočilo Josipa Vidmarja na naslov Ljudske skupščine LRS v zvezi s Skrbinškovo prošnjo »za dodatno priznavalno penzijo«. »Čas, v katerem je Milan Skrbinšek razvijal svojo najplodovitejšo dejavnost,« piše Vidmar, »je prav za prav čas nastajanja našega novega sedanjega narodnega gledališča... Njegove zasluge za naše gledališče so resnično velike...« (8. junija 1953.)

Na str. 183 a sta iz časnika izrezani fotografiji: prizora iz »Dantonove smrti«, kjer je igral St. Justa.

Na strani 184 je plakat »prve javne produkcije dramatične šole Milana Skrbinška« v Mariboru, 22. aprila 1921. Med recitacijami in deklamacijami je največ Cankarja (petkrat), po enkrat Prešeren, Levstik in Kette, dvakrat Gregorčič in Župančič, štirikrat Aškerc. Nastopali so naslednji gojenci: B. Jurančič, P. Vokač, I. Berščak, D. Kocmur, B. Kreft, J. Omerza, S. Šuler, Paternostova, R. Štuhec, J. Veit. (B. Kreft je recitiral iz »Tujega življenja«, deklamiral pa Župančičevo Ciciban-Cicifuj, Prešernovo Dekletom in Aškercovega Janičarja.) Poleg recitacije in deklamacije je bila na sporedu pantomima (»Norec«) in igra (»Spor«). Plakat žal ni cel, odrezan je do tiste mere, da ga je bilo moč spraviti na eno stran albuma.

V maju 1954 je ljubljanska Drama gostovala v Trstu s »Hlapci«. Direktor Mile Klopčič je v poslovnem nagovoru predlagal, »da se s te prireditve pošljejo Vam, nekdanjemu prvemu režiserju ‚Hlapcev‘ na Slovenskem, in to prav v Trstu 31. maja 1919, najprisernejši pozdravi in voščila za skorajšnje okrevanje«. Upravnik Budal je s pismom bolnemu Skrbinšku uresničil Klopčičev predlog, ki ga je občinstvo sprejelo »z dolgotrajnim odobravanjem«. (Pismo dr. Andreja Budala Milanu Skrbinšku, 16. maja 1954, str. 184.)

Za 35-letnico umetniškega delovanja mu je čestital tudi Ivan Prekoršek, predsednik Dramatičnega društva v Celju v času, ko je Skrbinšek od 24. aprila do 3. julija 1920 vodil tamkajšnje gledališče. Skrbinška imenuje velikega idealista in nepozabnega učitelja, ki je položil »prve globoke temelje slovenskemu gledališču v Celju« (str. 185).

Na str. 185 a in 186 so prave in časopisne *fotografije*: z bratom Vladimirom v »Tajfunu« v Celju 1936 (Skrbinškova 25-letnica); kot Dacar v »Pohujšanju«; kot Tiran v »Tiranu« (1936); kot Piskač v igri »Piskač se smeje«; kot minister v »Bitki pri Waterlooju«; kot Lord Burleigh v »Mariji Stuart«.

1. januarja 1931 ga je »po neki krokariji« *narisal* M. Bambič in pod risbo napisal: »Skrbinšek ‚lebenslustig‘ ter je koketiral z Iv... gajevo« (nečitljivo); str. 186 a.

Na straneh 187, 187 a, 188, 188 a, 189, 189 a, 190; 190 a, 191 so (razen treh) same prave *fotografije*.

Str. 187 je pod geslom »Živel humor!« štiri sličice so iz l. 1930 (turneja): tri ob Ohridskem jezeru, ena na postaji Lapovo 11. julija (Medvedova, Skrbinšek, M. Sancin, Smerkolj); večja na sredi pa je iz l. 1912: Skrbinšek se pod tivolskim gradom ob 6. uri zjutraj bori s psom (kipom).

Na straneh 187, 187 a, 188, 188 a, 189, 189 a, 190, 190 a, 191 so (razen treh) same v Jalnovem »Domu«, Tackelton v »Cvrčku«, Kapetan v »Oklopnem vlaku«; Thoas v »Ifigeniji« in General Lope v »Sodniku Zalamejskem« v sezoni 1928/29.

Str. 188 a: prizor iz mariborskih »Raztrgancev« v njegovi režiji; prizor iz »Kovarstva in ljubezni« (pripomba: »Prizor... kjer sem na željo režiserja Malca prevzel vlogo starega sluga pri lady Millfordovi, dasi sem sicer igral prezidenta ali Wurma. Vloga sluga je namreč idejno tako zelo tehtna in čustveno tako pretresljiva, da jo more obvladati samo res tehten igralec.«); posnetek z vaje za »Novi dom« v Mariboru, med igralci tudi on, ki je delo režiral; kot Grof Gloucester (pripomba: »Gloucestra sem igral po vojni v Gavellovi režiji. Še pred vojno sem pa v Debevčevi režiji igral Edmunda.«).

Na str. 189 je samo večji posnetek z druge glavne vaje za »Županovo Micko« v njegovi režiji (30. januarja 1948, Maribor; Mlakar, Brunčko, Dolinar v kostumih, Skrbinšek kot režiser), na str. 189 a pa dva večja portreta: Gemba v »Prazniku cvetočih češenj« in Tartuffe v »Tartuffu« (ob 35-letnici v Mariboru).

Na str. 190 je hrvaški članek o njem z njegovim civilnim portretom, na str. 190 a pa še en večji posnetek z druge glavne vaje za mariborsko »Micko« (Tovornik, Veljakova, Dolinar, Mlakar, Brunčko v kostumih, med njimi Skrbinšek kot režiser).

Na str. 191 so »delovne fotografije«: dve s Šentjakoba (že znana vaja za »Školjko« in druga — po generalki za »Labirint«, ena pa s frančiškanskega odra — po generalki za »Desetega brata«.

Na straneh 192 a in 193 so »spominske fotografije«: z udeleženci dramatičnega tečaja na Vranskem 1931; pri Jakšetovih na Vranskem; med poslušalci tečaja za lutkarje Slovenije v Narodnem domu v Ljubljani; v odmoru med vajo za »Labirint« s tremi šentjakobskimi igralci; po premieri »Labirinta« pri Šentjakobčanih; glavna vaja za »Novi dom« — režiser med igralci; vaja za dramatizirani odlomek iz Ribičičevega podlistka (Maribor — Kumar, Presetnik, Skrbinšek kot režiser).

Na str. 193 je del ocene, ki jo je napisal Jaro Dolar o »Hlapcu Jerneju« v Skrbinškovi režiji (Maribor 1945). Vse zasluge za uspešen lik Potepuha je pripisal Babiču, ki je Potepuha igral: »Babič je zavrgel običajni šaljivi stil in prilil svojemu tekstu precej grenkobe ter podčrtal posebno v zadnjih besedah: »Udari, apostelj, udari!«, misel, ki je ob koncu prignala Jerneja do požiga.« Tako Dolar. Skrbinšek ob robu prizadeto popravlja: »Tu moram resnici na ljubo ugotoviti, da je kasnejši upravnik Jaro Dolar ob presoji Potepuhove, to je Babičeve igre, *potvoril resnico!* Če bi bil hotel napisati resnico, bi bil moral dejati tako: »Za idejnost dela je zelo važen prizor med Potepuhom in Jernejem in tega je Skrbinšek *režijsko tako izoblikoval*, in to v vseh potankostih lika Potepuha in njegove celote, da je s tem podčrtal idejnost »Hlapca J«. Ni pustil Babiču, da bi igral Potepuha v običajnem stilu takih figur, temveč mu je *vcepil ono grenkobo*, ki jo ta Potepuh nosi v sebi. Prav posebno *občuteno igro je zahteval* od Babiča v vzkliku »Udari, apostelj, udari!«. Da je mogel vse to z Babičem doseči, je imel z njim izza rednih vaj še *izredne vaje, v katerih mu je izoblikoval lik Potepuha do najmanjših potezic.*« Na koncu ocene je Dolar še napisal, da je bil »pač po dramaturgovih zaslugi jezik že tokrat čistejši in lepši«. Skrbinšek ugovarja: »Tudi v tem je Dolar hote potvoril resnico! Odrski govor sem izčistil jaz kot režiser.«

Na str. 194 a je spet med lutkarji na tečaju v Narodnem domu; zapisal je tudi datum: 4. avgusta 1938.

Na str. 196 kar besno ugovarja Pavlovčičevi ne povsem pohvalni oceni uprizoritve Schönherrove »Zemlje« v ljubljanski Drami, ki jo je Skrbinšek režiral in igral tudi glavno vlogo Kremena. Oceno imenuje »zanimiva tendenčna »kritika« klerikalnega izdajalca I. Pavlovčiča« in dodaja: »Pavlovčič je silil na stolec ravnatelja Drame ter je (menda prav zato!) izdajal naše igralce okupatorju. Kljub temu pa, da se trudi v tej kritiki zmanjšati uspeh predstave, ni mogel meni odreči mojih kvalitet.« Prizor iz te igre (*fotografija*) je na strani 197 a.

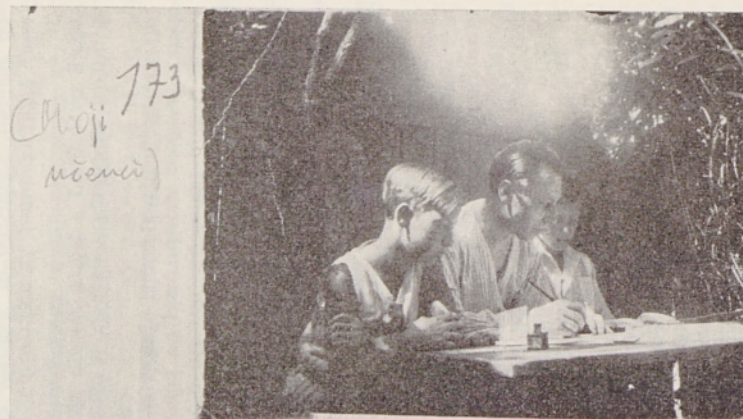
Na str. 199 je *prepisal* predavanje, ki ga je imel na igralski akademiji med drugo vojno in ga zatem v sezoni 1947/48 objavil na Stenčasu mariborskega gledališča: »Ali je igralec med ustvarjanjem čisto v svoji vlogi, ali je *nad vlogo?*«, na str. 200 a in 201 pa *misli* o igralčevem poslanstvu in njegovem bivanju v vlogi ter kratek *zapis* o režiji in »režiji«.

Na strani 203 je *fotografija* z naslednjim komentarjem: »Gostovanje dela ljubljanskega dramskega ansambla v letih 1920—1930 po Sloveniji v počitnicah pod administrativnim vodstvom Polonce Juvanove in umetniškim vodstvom Milana Skrbinška (obdarovani od občinstva skoraj povsod z rožami).«

»Slovenec« je 15. aprila 1944 poročal o proslavi Pregljeve 60-letnice v Drami, ki je uprizorila »Azazela«. Poročevalec je napisal, da je »igra v priredbi novega dramaturga prof. Modra dosegla popoln uspeh«. Skrbinšek takoj popravlja: »V priredbi režiserja M. Skrbinška.« (Str. 206.)

Na str. 208 a je *fotografija* vesele družbe (Cirila Medvedova, Mirko Jelačin, Emil Kralj in drugi) s komentarjem: »Zgodnje jutro v tivolskem glavnem drevoredu, veselo razporeženo po neki krokariji s konzervatoristi. (Bila je menda javna produkcija).«, na str. 209 pa njegova *fotografija* (portret) v vlogi Kapetana v »Oklopnem vlak« leta 1948 v Mariboru.

Njegova umetniška zavest je tesno, kar usodno povezana z velikim imenom Ivana Cankarja, kar pa smo v jubilejnem Cankarjevem letu močno pozabili. (»S Cankarjem se na žalost ukvarja pri nas samo Skrbinšek s pravo ljubeznijo, da ne rečem

Majda Skrbinska, Milau Skrbinšek, Milož Skrbinšek
Mecija Veljakova, H. SKRBINSKA, Gorinškova, F. Preceznik

* Majda Skrbinska, na mariborskem odru l. 1947 v
"Nouem domu"

Majda Skrbinska z očetom in bratrcom
Milcem (tudi profesor za solopeto in član opo-
nega zbora) leta 1938 na vrtu Pred škofijo

in Hugo Florjanc

Majda Skrbinska na maribor-
skem odru l. 1947 v Štukovi drami

Florjanci
kijo tudi moj učenec.

zagrizenostjo,« je zapisal Pavel Debevec v 'Razgledu' 1927.) Med številnimi proslavami, ki jih je pripravil Cankarjevemu spominu v čast, je tudi ona v Kanalu — 25. avgusta 1926. Takrat se je s sodelavci (med njimi vodja Goriškega odra Košuta in Božidar Pajk, sin pisateljce P. Pajkove) tudi *fotografiral* in to na odru s Čargovim prospektom v ozadju. Pod fotografijo je zapisal: »Cankarjev večer v Kanalu je bil zaključek *dramatičnega kurza*, ki sem ga vodil potajno l. 1926 v Gorici! — Po mojem odhodu je italijanska oblast prišla odbor Goriškega odra, češ da sem prišel z denarjem *Jugoslovanske matice* delat med goriškimi Slovenci propagando! Nisem šel s tem namenom dol, a sem se vseeno tako udeleževal, za kar sem imel priliko ob *kolavdaciji odrov* v Brdih, kamor sem se vozil v družbi odbora goriškega odra in italijanskega policijskega nadkomisarja!« (Str. 211.)

Na str. 215 sta *fotografiji*: večja, na kateri je njegov portret (kapa s ščitnikom, roža v gumbnici, pumparice, zatlačene v visoke nogavice), podpis »Milan Skrbinšek, režiser in igralec« in komentar: »V Gorici v aprilu 1913 ob gostovanju ljubljanskega ansambla pod Verovškovim vodstvom po sezoni 1912/13.«; in manjša, ki je nastala »ob gostovanju ljubljanske Drame v Beogradu l. ...« Na sliki so Marij Kogoj, Smerkoljeva, Kavkler, Gregorin, A. Danilova, Mira Danilova, Sancin, Šetinska, Bratina, Balatka in Smerkolj.

Na str. 218 je *fotografija* učencev V. razreda vadnice na mariborskem učiteljskišču: četrti v tretji vrsti z leve strani je on — fantek z metuljčkom in lepo izrazito glavico.

Na str. 219 je plakat njegove uprizoritve »Jerneja« v njegovi dramatizaciji — ljubljanska Drama, 15. oktobra 1927. Tudi naslovno vlogo je igral on.

Na str. 219 in 220 je dopolnil *seznam* »igralskih vlog in režij Milana Skrbinška«, kakor sta ga sestavila Škedl in Traven (1951) in to od otroške »Trnjulčice« 1898 v Mariboru do režij in vlog na ljudskih, dijaških, kulturno-umetniških in lutkovnih odrih na Dunaju, v Ljubljani in drugod po Sloveniji.

K *fotografiji* (str. 224), ki prikazuje njegovo »delavnico« (mizo in s slikami in venci obloženo steno) leto po drugi vojni v Muzejski, pozneje Valvazorjevi ulici 5, je pripisal: »Zgoraj Batičev kip, pod njim oče in mati ter slika hlapca Jerneja. Pod to skupino načrt N. Pirnata za Cankarjev spomenik na Vrhniki. Na desno Dremeljov relief moje osebe. Pod njim moja podoba, ki jo je v Sarajevu ob priliki komornih iger (Emil Nadvornik, Marija Vera in M Skrbinšek) narisal dalmatinski slikar Šajn, na levi od te risbe skica moje osebe iz leta 1930, ki jo je napravil tedanji študent Živič Tine v kavarni Zvezdi v Ljubljani brez moje vednosti, ko sem pisal eno izmed svojih šest otroških iger v zbirki 'Božji volek in drugi'. Poleg te skice je skica učitelja Gašperina, ki jo je napravil o meni leta 1919 v Trstu, ko sem tam ravnateljeval. Čisto na levi je fotografija mene in žene Anice ob poroki.« Komentar je napisal 27. junija 1962.

Ob strani nalepljenega članka »Naše gledališče«, ki ga je napisal 1919, je napisal tole *pojasnilo*: »Ta članek sem napisal proti koncu prve svetovne vojne, ko sem kot rezervni Oberleutnant ... služboval v Trstu. Zaključil sem članek, kakor je iz njega razvidno, s stavkom: 'Z nado na *jugoslovansko* dramatično šolo zaključim pač najlepše ta članek.' Ko sem prišel drugi dan v svojo pisarno, mi je bil položil graški šovinistični Nemec Kral (kakor sem pozneje izvedel od pisarniškega moštva) članek na mojo pisalno mizo; a besedo '*jugoslovansko*' je debelo rdeče podčrtal. Pripravljaj sem se na preiskavo, ki je pa ni bilo.« (Str. 225 a.)

Na str. 230 a je njegov dopis upravi Narodnega gledališča v Ljubljani, ki mu je izrekla ukor, ker si je »predrznil brez privoljenja uprave vršiti v počitnicah gledališko-kulturno delo«.

Ob članek, v katerem je Zofija Borštnikova (v Slovincu 22. januarja 1922) umetniško povsem razvrednotila igralca in režiserja Putjato, je Skrbinšek napisal naslednje: »Ta članek hranim zategadelj, ker se popolnoma strinjam s kritiko te naše tako velike umetnice Zofije Borštnikove. Dokaz temu je moj otvoritveni govor, ki sem ga imel pred prvo predstavo sezone 1921/22 v Mariboru kot ravnatelj Drame. Tisti ruski igralci, ki so po I. svetovni vojni prijadrali v Jugoslavijo, so v slogu svojega igranja res očitovali takšna pretiravanja, da je mogoče Turgenijev res imel prav, ko je dejal, da se ruski človek nagiba k harlekinadi. Značilno za Putjato je bilo npr. to, da je kot režiser Ane Karenine želel od mene, da bi Karenina predstavljal kot človeka s *štrlečimi ušesi in krivimi nogami*, da bi ga karakteriziral z odbijajočo

vnanjo grotesknostjo, namesto z individualno značilnostjo njegove duševnosti. (Seveda jaz te njegove želje nisem upošteval.) Poleg tega priča ta članek tudi o tem, kako so pri nas v nekih dobah zapostavljali tudi visoko kvalificirane odrske umetnike za tujim, in to moralno in materialno. Spomnimo se samo, kako je ravnatelj Golja angažiral cel ruski ansambel z mnogo višjimi gažami, kot jih je imel domači ansambel in kako je Ruse tudi umetniško moralno protežiral. (Častna izjema pa je bila med ruskimi igralci, kar se tiče kvalitete in načina igranja naša velika igralka Nablocka!)« (Str. 231.)

Članki Milana Skrbinška in o njem

(po vrsti kakor so nalepljeni in označeni v albumu)

1. Dr. R. Pipuš: Štefan Skrbinšek, Tabor 14. novembra 1925. — Album, str. 2.
2. Iz Brežic. Notica iz 1. 1904 o uprizoritvi »Desetega brata«. — Str. 5.
3. Iz pisarne slovenskega gledališča. 1909. O debutu Milana Skrbinška. — Str. 5.
4. »Deseti brat« v Brežicah. Notica. 1904. — Str. 5.
5. Brežice. Notica. O »Rokovnjačih«. 1906. — Str. 6.
6. Deklacijski večer (M. Skrbinška in J. Šesta). Notica. 16. avgusta 1913.
- Str. 6.
7. Slovenisches Theater. Zola, »Ubijač« — Ocena. Laib. Zeit. 30. decembra 1912. — Str. 6.
8. Pepelka. Ocena. Dan 2. januarja 1913. — Str. 6.
9. Slovensko gledališče. Tri enodejanke. Ocena. Zarja, 15. septembra 1913.
- Str. 7.
10. Slovensko gledališče. Zola, »Ubijač« — ocena. Zarja 30. decembra 1912.
- Str. 8.
11. Slovenisches Theater. Walther-Stein, »Pred poroko« — ocena. Laib. Zeit. marca 1913. — Str. 8.
12. P., Slovensko gledališče. Walther-Stein, »Pred poroko« — ocena. — Str. 9.
13. Slovenisches Theater. Molnár, »Vrag« — ocena. Laib. Ztg. 30. oktobra 1912.
- Str. 9.
14. Slovensko gledališče. Kristan, »Tovarna«, ocena. 1912. — Str. 10.
15. Slovenisches Theater. »Greh iz mladosti« — ocena. Laib. Ztg. 26. februarja 1913. — Str. 11.
16. P., Slovensko gledališče. Molnár, »Vrag« — ocena. SN 30. oktobra 1912.
- Str. 12.
17. Slovensko gledališče. Molnár, »Vrag« — ocena. Dan 30. oktobra 1912. — Str. 12.
18. Petletnica slov. kršč. izobraž. društva »Straža« na Dunaju. Uprizoritev »Rokovnjačev«, 7. februarja 1909. — Str. 13.
19. Ost, Skrbinšku ob 40 letnem jubileju. Gled. list SNG Drama Lj. 1950/51 št. 12.
- Str. 15, 16.
20. Milan Skrbinšek, K premieri dr. Pregljevega »Azazela«. Gled. list SNG Drama Lj. 1943/44 št. 8. — Str. 17.
21. Milan Skrbinšek, Slov. dramatična šola. Dan 23. in 24. novembra 1912.
- Str. 20—24.
22. Milan Skrbinšek, Polonci Juvanovi. Gled. list SNG Drama Lj. 1947/48 št. 6.
- Str. 25.
23. Oedipus v cirkusu Buschu. Jutro 17. maja 1911. — Str. 27, 28 (Skrbinšek?)
24. Milan Skrbinšek, Domovina in vera. (O uprizoritvi Schönherrjeve igre »Domovina in vera« na Dunaju in v Pragi.) Jutro 1912. — Str. 29—31.
25. Milan Skrbinšek, Vera in nevera. Gled. list SNG Drama Lj. 1943/44 št. 8.
- Str. 32.
26. Slovensko deželno gledališče. V. Hugo, »Ruy Blas« — ocena. Septembra 1911.
- Str. 33, 34.
27. Slovenisches Theater. Milčinski, »Kjer ljubezen, tam tudi Bog« — ocena. Laib. Ztg. novembra 1912. — Str. 24.

28. Slovensko deželno gledališče. Langyel, »Tajfun« — ocena. Oktobra 1910. — Str. 35.
29. Slovensches Theater. Birinski, »Vrtoglavci« — ocena. Laib. Ztg. 12. februarja 1913. — Str. 35.
30. -c, Slovensko gledališče. Strindberg, »Oče« — ocena. Edinost 26. januarja 1919. — Str. 36.
31. -r, Dramatično-glasbeni večer. Czinner, »Maska satana« — ocena. Januarja 1914. — Str. 37.
32. -c, Slovensko gledališče. Schönherr, »Zemlja« — ocena. Edinost 22. decembra 1918. — Str. 38.
33. Stano Kosovel, Beseda o gledališču. (O Skrbinšku in njegovih zaslugah za Trst.) Edinost 10. aprila 1919. — Str. 39.
34. Gledališka vest. (Skrbinšek ne gre v Ljubljano, ostane, žal, v Trstu.) Slovenec 3. maja 1918. — Str. 39.
35. -c, Po častnem večeru Milana Skrbinška. Ibsen, »Strahovi« — ocena. Edinost 20. aprila 1919. — Str. 40, nepopolno.
36. -r, Slovensko gledališče. Niccodemi, »Perjanica« — ocena. Edinost maja 1918. — Str. 41.
37. -m-, Pohujšanje v dolini šentflorjanski. Ocena. Njiva letn. I, št. 3. — Str. 42.
38. Dr. Arthur Kornell, Slovinské divadlo v Terstu. Poročilo v nekem češkem časniku. Jeseni 1918. — Str. 43.
39. Slovensko gledališče. Schönthan, »Ugrabljene Sabinke — ocena. Edinost spomladi 1918. — Str. 43.
40. Časni večer Milana Skrbinška. Ibsen, »Strahovi« — poročilo. SN 5. aprila 1919. — Str. 43.
41. Poslovilni večer gospe Danilove. Rovetta, »Nepošteni« — ocena. Edinost decembra 1918. — Str. 44.
42. Hrvatsko kazalište. Lengyel, »Tajfun«, gostovanje g. Milana Skrbinškega (v Zagrebu). Obzor 11. novembra 1916. — Str. 44.
43. O Cankarjevem večeru. »Kralj na Betajnovi«. Ocena. Edinost 14. januarja 1919. — Str. 45.
44. Slovensko gledališče. Jurčič, »Deseti brat« — ocena. Edinost 18. januarja 1919. — Str. 45.
45. Theatervorstellung. Tri enodejanke, med njimi Kristanova »Kdo je blazen« — ocena. Laib. Ztg. 16. septembra 1913. — Str. 46.
46. Ein musikalisch-dramatischer Abend im Landestheater. Czinner, »Maska satana« — ocena. Laib. Ztg. 18. aprila 1917. — Str. 47.
47. Odlomek iz poročila o uprizoritvi igre Karla Schonherrja »Zemlja«. SN 1911 ali 1914. — Str. 47.
48. Odlomek iz poročila Adolfa Robide o uprizoritvi »Medveda« (Čehov). Edinost 1918. — Str. 47.
49. Slovensko gledališče. Walther-Stein, »Pred poroko« — ocena. 1913. — Str. 48.
50. Zorko Prelovec, I. glasbeno dramatični večer. Czinner, »Maska satana« — ocena. Učiteljski tovariš 20. aprila 1917. — Str. 48.
51. P., Slovensko gledališče. Birinski, »Vrtoglavci« — ocena. SN 12. februarja 1913. — Str. 48, 49.
52. P., Slovensko gledališče. Benelli, »Ljubezen treh kraljev« — ocena. SN marca 1913. — Str. 49.
53. Fr. K., Iv. Cankar: Za narodov blagor. Ocena. S novembra 1925. — Str. 56.
54. »Za narodov blagor«. Ocena. Volksstimme 15. januarja 1922. — Str. 56.
55. Slovensches Theater. Benelli, »Ljubezen treh kraljev« — ocena. Laib. Ztg. marca 1913. — Str. 61.
56. A. R. (Robida), Czinner, »Maska satana« — ocena. 15. septembra 1913. — Str. 61, nepopolno.
57. -r-, Narodno gledališče. Schönherr, »Žena vrag« — ocena. Jugoslavija 17. avgusta 1919. — Str. 64.
58. F. B., »Žena vrag« v dramskem gledališču. Ocena. SN 1919. — Str. 64.
59. Janko Traven, Slovensko gledališče v Trstu. Prim. dnevnik 5. septembra 1951. — Str. 69, 70.

60. **Milan Skrbinšek, Moderna režija in tržaški oder.** Njiva leto I št. 9 (nadaljevanje in konec). — Str. 84.
61. **Milan Skrbinšek, Leonid Andrejev: Misel.** Jutro marca 1925. — Str. 85.
62. **Milan Skrbinšek, O gledališču. Nekaj misli iz predavanja v Kranju.** Slovenec 1930(?). — Str. 93.
63. Fr. G., Ljubljanska drama. Andrejev, »Misel« — ocena. Jutro 19. marca 1925. — Str. 96.
64. Dr. I. V., Gostovanje ljubljanske drame v Mariboru. Schnitzler, »Anatol« — ocena. Marca 1922. — Str. 96.
65. Cankarjev »Hlapec Jernej« prvič na odru. Ocena. Slovenec 15. januarja 1922. — Str. 96.
66. Marina Golouh, Milan Skrbinšek petinsedemdesetletnik. Delo 18. februarja 1961. — Str. 105.
67. Gradišnik Fedor, Milan Skrbinšek v Celju. Gled. list SLG Celje 1951/52 št. 1. — Str. 106.
68. Janko Traven, Milan Skrbinšek. Ob 50-letnici umetniškega delovanja. Gled. list MGL 1959/60 št. 2. — Str. 108.
69. Jože Tiran, Gledališka pričevanja. Gled. list MGL 1959/60 št. 2 — Str. 108.
70. **Milan Skrbinšek, Kristalizacija gledališke predstave.** Jubilej. Zbornik Šentjakobskega gledališča 1950. — Str. 107.
71. Gledališki umetnik Milan Skrbinšek. Ob gostovanju v Trstu v »Celjskih grofih«. Intervju. Prim. dnevnik 18. julija 1951. — Str. 113.
72. Karakterizacija Kantorja na »programu« za spominsko prireditve v Škednju 18. decembra 1921. — Str. 120.
73. **Milan Skrbinšek, Odgovor.** Polemika. Jugoslavija 22. in 23. novembra 1920. — Str. 124—127.
74. Branko Gombač, Gledališki umetnik Milan Skrbinšek o gledališki problematiki v Sloveniji. Intervju. Okrog 1950. — Str. 128, 129.
75. **Milan Skrbinšek, Osvald Alving.** (Studija o liku.) — Str. 132.
76. Milan Skrbinšek pripoveduje. SN 20. maja 1936. — Str. 133.
77. J. T. (Traven), Razgovor z Milanom Skrbinškom o slovenskem gledališču v preteklosti. Slov. poročevalec 9. februarja 1951. — Str. 134, 135.
78. **Milan Skrbinšek, Umetnostno hotenje našega gledališkega ansambla.** Jutro 16. julija 1935. — Str. 137.
79. **Milan Skrbinšek, Nova sezona v naši drami.** Odgovor na članek Josipa Borka. Glas naroda 6. septembra 1935. — Str. 138.
80. Dvadesetpetogodišnji jubilej zaslužnog slovenačkog glumca. Politika 1924 (?). — Str. 140.
81. **Milan Skrbinšek, Misel.** Drama Leonida Andrejeva. Tabor 10. februarja 1921. — Str. 139.
82. Fran Albreht, Epilog letošnji dramski sezoni. LZ 1919, odlomek — Str. 140.
83. **Milan Skrbinšek, Klasični ali moderni styl?** Jutro 13. februarja 1911. — Str. 141, 142.
84. **Milan Skrbinšek, Marija Magdalena.** Tabor 6. oktobra 1920. — Str. 142.
85. **Milan Skrbinšek, Epizodne vloge — kritika in režija.** (Kje in kdaj?) — Str. 143, 144, 149, 150.
86. T. O. (Orel), Ob premieri Petrovićeve »Plohe«. Ocena. Savinjski vestnik 3. novembra 1951.
87. J., Režiser kot igralec. 1911. — Str. 148.
88. **Milan Skrbinšek, Klasični ali naturalistični stil?** Jutro 27. in 28. februarja 1911. — Str. 151—154.
89. **Milan Skrbinšek, V odgovor.** Jutro 30. oktobra 1911. — Str. 155, 156.
90. Odgovor obrambnemu odgovoru. Polemika z Govekarjem. Edinost 22. junija 1918. (Avtor Skrbinšek?) — Str. 157, 158.
91. Branimir Rupnik, Jozo Martinčević, dramski igralec in režiser. Prim. dnevnik 1. maja 1953. — Str. 161, 163.
92. F. Š., Petindvajset let odrskega dela Franja Blaža. Novembra 1953. — Str. 162.
93. Lep razvoj in mnogo nad. Iz zgodovine slovenskega gledališča v Trstu. Prim. dnevnik. — Str. 163, 164.
94. Ob jubileju Josipa Križaja. Odlomek. — Str. 165.

95. Ob štiridesetletnici njegovega umetniškega dela. Odlomek. — Str. 165.
96. Mario Šimenc. Kulisa 1. avgusta 1928. Odlomek iz intervjuja. — Str. 165.
97. **Milan Skrbinšek, Pravilna vzgoja igralskega naraščaja.** Jutro 26. avgusta 1944. — Str. 165.
98. »Red iz npravnosti«. (Debut Osipa Šesta.) Dan 17. februarja 1913. — Str. 166.
99. Thérèse Raquin v Kopru. Trije odlomki iz kritik. Oktobra 1955. — Str. 167.
100. Majda Skrbinškova na Dunaju. SN 20. aprila 1938. — Str. 167.
101. Dramatische Produktionen. Laib. Ztg. 1910. — Str. 167.
102. Dramatična produkcija privatnih gojencev igralca gosp. Milana Skrbinška. Ljubljana. 1910. — Str. 168.
103. Goldoni, Lažnik. Koper. 1955. Odlomek. — Str. 168.
104. France Vodnik, Uspeh dramske šole M. Skrbinška. Slovenec 8. marca 1941. — Str. 168.
105. Majda Skrbinškova na stopinjah svojega očeta. Jutro 14. junija 1936. — Str. 168.
106. Prvi uspehi Majde Skrbinškove. — Str. 170.
107. M. Skrbinškovi učenci so se preizkušali v Ibsenovih »Strahovih«. Jutro pomladi 1944. — Str. 171.
108. **Milan Skrbinšek, Igralski naraščaj.** (Ob produkciji.) Jutro 19. avgusta 1944. — Str. 172.
109. td, Strahovi. Skrbinškov intervju ob produkciji. Slovenec 19. avgusta 1944. — Str. 172.
110. Just Košuta, Milan Skrbinšek, režiser in igralec (ob dvajsetletnici). — Str. 172 a.
111. Slovenska scena v Soboti. Murska krajina 22. avgusta 1937. — Str. 175.
112. Prof. Osip Šest. Odlomek. — Str. 175.
113. Dr. Ferdo Kozak. Odlomek. — Str. 175.
114. Alfred Berger, Povest o malem Janezu in njegovem velikem življenjskem načrtu. Prevedel M. Skrbinšek. Podlistek. — Str. 179.
115. Božidar Borko, Goethejev Egmont. SP 22. maja 1950. — Str. 179 a.
116. Janez Albreht. Odlomek iz poročila. SP 31. maja 1957. — Str. 179 a.
117. Ob 40-letnici gledališkega dela Milana Skrbinška. Primorski tednik (1950). — Str. 181, 182 a.
118. Jubilej slovenskega gledališkega umetnika: Milan Skrbinšek ob svoji 25-letnici kot »Tiran«. 1936. — Str. 185 a.
119. M. Baran, Majstor maske. 1931. — Str. 190.
- 119 a. Branko Rudolf, Krstna predstava »Kreflove kmetije« v Mariboru. LP 22. oktobra 1946. — Str. 191 a.
120. Jaro Dolar, Hlapec Jernej in njegova pravica. — Str. 192, 193 a. (Uprizoritev v Mariboru novembra 1945.)
121. L. K., Potrčeva »Kreflova kmetija« v Mariboru. SP 20. oktobra 1946. — Str. 194.
122. I. Pavlovčič, Ljubljanska Drama: Schönherr: »Zemlja«. Ocena. S 16. maja 1944. — Str. 196.
123. Maša Slavčeva, (Leskovec, Vera in nevera). Ocena. Odlomek. Januarja 1944. — Str. 195 a.
124. F. K., Shakespeare: Vihar. S marca 1930. — Str. 197.
125. J. P. (Peterlin), Ljubljanska Drama: Premiera Leskovčeve »Vere in nevere«. S 22. januarja 1944. — Str. 197 a, 198.
126. -o, Milan Skrbinšek in naše gledališče. Jutro 6. marca 1935. — Str. 198 a.
127. S. Š., Krstna predstava Leskovčeve »Vere in nevere« v Drami. Pomenek z režiserjem M. Skrbinškom. S 21. januarja 1944. — Str. 199 a.
128. Značaj in pomen Leskovčeve »Vere in nevere«. Jutro 21. januarja 1944. Nepopolno. — Str. 200.
129. J. P. (Peterlin), Ljudska igra v Nar. gledališču. Premiera Anzengruberjeve »Slabe vesti«. S 26. februarja 1944. — Str. 201 a.
130. Premiera Anzengruberjeve »Slabe vesti«. Ocena. Jutro 24. februarja 1944. — Str. 202.
131. Leskovčeva »Vera in nevera« na odru. Ocena. Jutro 22. in 23. januarja 1944. — Str. 202, 203 a in 204.

132. »Pegica mojega srca«. Ocena. Jutro 6. septembra 1925. — Str. 204 a.
133. »Knecht Bartholomäus und sein Recht.« Ocena. Marb. Ztg. 1926. — Str. 205.
134. Dve uspeši premieri. (Schönherr: Zemlja.) SN 15. maja 1944. — Str. 205 a.
135. Proslava Pregljeve 60-letnice v Drami. (»Azazel«.) S 15. aprila 1944. — Str. 206.
136. »Das andere Ufer.« (Jaroslav Hilbert.) Marb. Ztg., oktober 1926. — Str. 206 a.
137. Igra v gradu. (Šentjakobski oder.) 13. decembra 1927. — Str. 207.
138. Fr. G. (Govekar), Šentjakobski gledališki oder je uprizoril burko »Pred poroko«. — Str. 207.
139. Fr. K. (Koblar), Drugi breg. Ocena. S 16. oktobra 1926. — Str. 207.
140. J. P. (Peterlin), Cankarjeva »Lepa Vida« v Drami. Ocena. S 20. marca 1944. — Str. 207 a, 208.
141. Gobsek. Ocena. S 10. februarja 1927. — Str. 208 a.
142. Fr. G. (Govekar), Ivan Cankar: »Jakob Ruda«. Ocena. Jutro 16. maja 1926. — Str. 209.
143. J. P. (Peterlin), Pred novo uprizoritvijo Pregljeve žalne igre iz Jezusovega življenja »Azazel«. Pogovor z režiserjem M. Skrbinškom. S 9. aprila 1944. — Str. 209 a.
144. Pred uprizoritvijo Pregljevega »Azazela«. Skrbinškovi dodatki k intervjuju pod št. 143. S 13. aprila 1944. — Str. 210.
145. Drama je proslavila pisatelja dr. Ivana Preglja. Ocena »Azazela«. J 15. aprila 1944. — Str. 210.
146. Pavel Debevec, Ljubljanska Drama. (»Hlapec Jernej«.) Razgled 1927. — Str. 210 a.
147. J. P. (Peterlin), Ljubljanska Drama: I. Pregelj: »Azazel«. Ocena. S 19. aprila 1944. — Str. 211 a, 212.
148. Pregljev »Azazel«. Ocena. Jutro 9. aprila 1944. — Str. 212.
149. Milan Skrbinšek, Naša pot. Drama, letnik I 30. novembra 1921, Maribor. — Str. 212 a.
150. Milan Skrbinšek, Igralec in kritika. — Str. 213, 214 a.
151. Schönherrjeva »Zemlja« v Drami. Ocena. J 13. maja 1944. — Str. 213 a.
152. -ec, »Azazel« ob Pregljevi 60-letnici. Ocena. SN 17. aprila 1944. — Str. 214.
153. Ljubljanska Drama: F. Schiller: Marija Stuart. Ocena. Nepopolno. S julija 1944. — Str. 215 a, 216.
154. L. M. (Mrzel), Fr. Langerja »Konjenciška patrola«. Ocena. J 17. oktobra 1936. — Str. 216 a.
155. F. K. (Koblar), »Visoška kronika« v ljubljanski Drami. Ocena. S 13. marca 1931. — Str. 217.
156. Teden v gledališču. (Cvrček za pečjo.) Ocena. (Jutro 1930.) — Str. 220.
157. M. G., Mariborsko gledališče. (»Za narodov blagor«.) Ocena. 2. januarja 1922. — Str. 220 a.
158. »Lepa Vida«. (Omenjena Skrbinškova tržaška režija »Lepe Vide«.) Marca 1944. — Str. 220 a.
159. -r, Marija Magdalena. Ocena. Tabor 7. oktobra 1920. — Str. 221.
160. Cankarjeva proslava. (Naznanilo za oder prirejenega »Jerneja«.) Drama 1921/22, št. 1. — Str. 221.
161. F. G. (Govekar), uprizoritev d' Annunzijeve »Jorijeve hčere«. SN 29. maja 1943. — Str. 221 a.
162. Mirko Mahnič, Mojster Milan Skrbinšek. Gled. list Drama Lj., 1950/51, št. 11. — Str. 222.
163. »Mrak«, drama v 3 dejanjih. Ocena. (Ljudski oder.) S 19. marca 1920. — Str. 222 a.
164. Fr. G. (Govekar), Petar Petrovič: »Mrak«. Ocena. (Ljudski oder.) SN 15. maja 1920. — Str. 222 a.
165. A. C-k, Prosveta. (Ocena Petrovičevega »Mraka«.) Ujedinjenje 3. aprila 1920. — Str. 223.
166. P. (Peterlin), Gabriele d'Annunzio: »Jorijeva hči«. Ocena. S maja 1943. — Str. 223 a.
167. ah., Rijetki umjetnici. (Komorne pozorišne igre: Nadvornik, Marija Vera, M. Skrbinšek.) Ocena. Hrvatska sloga 1919 (Sarajevo). — Str. 224 a.

168. Pozorišne komorne igre. Jugoslovanski list 10. decembra 1919. Sarajevo. — Str. 225.
169. Repriza komornih igara Marije Vere—Skrbinšek—Nadvornik. Jugoslovanski list 16. decembra 1919. — Str. 225.
170. **Milan Skrbinšek, Naše gledališče.** (Program za sezono.) Edinost 1. septembra 1919. — Str. 225 a, 226, 227 a.
171. Komorne pozorišne igre. Hrvat. obnova, Sarajevo 20. decembra 1919. — Str. 226 a, 227.
172. Heda Gabler. (Komorne pozorišne igre.) Srpska riječ (?) 20. januarja 1920. — Str. 227.
173. **Milan Skrbinšek, Slovensko gledališče.** Podlistek. Edinost 24. oktobra 1918. — Str. 227 a, 228, 229 a.
174. B. J., Jedno lepo večje. (Feljton, Komorne pozorišne igre.) Glas naroda 10. decembra 1919. — Str. 228 a, 229.
175. **Milan Skrbinšek, Epizodne vloge — kritika in režija.** Edinost 23. decembra 1918. (Tu začetek serije, glej pod št. 85.) — Str. 229 a, 230.
176. Sofija Borštnik, Poslano. Par besed o našem gledališču. (Zoper Putjato.) S 22. januarja 1922. — Str. 231.

M. M.

L'Album de Milan Skrbinšek

Il s'agit de la description de l'album qui fut réalisé par le metteur en scène, acteur et pédagogue slovène important, feu Milan Skrbinšek (1886—1963). Dans les années avant sa mort, il y colla 600 pages de matériel divers concernant son activité théâtrale: ce matériel consiste en ses notes manuscrites, en lettres, articles, polémiques, interviews, manifestes et spécialement en critiques des représentations, affiches, dessins, photos de théâtre etc. En fait l'auteur se servit d'une grande quantité de ce matériel dans ses deux livres de souvenirs («Le mosaïque de théâtre»). On peut trouver dans l'album de nouvelles données sur lui et sur l'histoire du théâtre slovène. Dans le numero actuel des Dokumenti, on ne présente que la moitié de cet album.